

TUMULTUL VIEȚII COTIDIENE ȘI DIVERTISMENTUL CULTURAL (TURISMUL) CA ALTERNATIVĂ, ÎN SPANIA DE ASTĂZI

ANTONIO GUTIÉRREZ RESA*

ABSTRACT

THE DAILY LIFE'S TUMULT AND THE CULTURAL ENTERTAINMENT (TOURISM) AS AN ALTERNATIVE TO IT IN NOWADAYS SPAIN

After the first decade of the 21st century is over, we still witness the consequences of the economic crisis. What we understand by the daily life's tumult is related to the tension we endure or enjoy when we have to attend to multiple tasks in the daily life. The "deafening noise" is understood both literally and in a sociological context. The latter allows us to illuminate and understand those multiple variables which produce in ourselves and in the whole society what we call "the daily life's tumult". We try to present it as a social phenomenon engendered by a complex of causes, its manifestations defining the actual way of life to which we consider the cultural entertainment (namely, tourism) as a valuable alternative. It has acquired a certain importance in the actual conditions of life. For instance, it is very important for 35.2% and important enough for 50.9% of the Spaniards. Its weight is equal to, or has already become more important than politics and religion in the lives of the Spanish people.

Keywords: daily life's tumult, stress, anxiety, sparetime, cultural entertainment.

1. INTRODUCERE. O ÎNCERCARE DE A DEFINI „TUMULTUL VIEȚII COTIDIENE”

Tumulțul vieții cotidiene are de a face, în accepțiunea noastră, cu tensiunea pe care o resimțim sau de care ne bucurăm, atunci când suntem prinși între diversele sarcini ale vieții cotidiene. „Tumulțul asurzitor”, cum sună expresia în spaniolă, poate fi înțeles atât în sens literal, cât și sociologic. Acesta din urmă ne permite să întrevădem și să înțelegem variabilele multiple a căror existență și luare în considerare de către milioane de ființe umane generează în noi înșine și în societate „tumulțul vieții cotidiene”.

---

* National University of Distance Education (UNED), Madrid, e-mail: ligia@cepaim.org.

Primul deceniu al secolului al XXI-lea s-a terminat. Criza economică, nivelul ridicat al șomajului, reformarea sistemelor statului bunăstării provoacă tensiuni, neliniști sociale, nesiguranță, dificultăți majore în soluționarea problemelor cotidiene. Evident, putem contabiliza și succese importante în sănătate, educație, infrastructură, servicii sociale, cercetare-inovare și turism, printre altele. Totuși, principala preocupare actuală (Barometru CIS 2831, martie 2010) privește șomajul, situația economică, starea clasei politice și imigrația. Sunt probleme care continuă să fie la ordinea zilei, încă de la mijlocul lui 2016, și cărora li se adaugă, de această dată, corupția și fraudă (Barometru CIS 3138, mai 2016).

În actualul context, pe care tocmai l-am caracterizat, se produce ceea ce numim *tumultul vieții cotidiene*, la niveluri nemaiatinse până acum: el cuprinde spectrul de tensiune, luptă și înfruntare în care se mișcă actualmente ființele umane, fiecare cu problemele și preocupările sale, încercând, după posibilități, să ducă un mod de viață plăcut și chiar cu pretenții de fericire, cum ar fi, ocazional, o conversație între rude, prieteni și cunoscuți, precum și ascultarea a ceea ce se aude, parțial, în consultațiile asistenților sociali, psihologilor și ale altor categorii profesionale, ori a ceea ce se zvonește în piață, dincolo de alte forumuri.

Stresul poate fi interpretat ca un răspuns de alertă în fața unor astfel de solicitări și probleme, de luptă continuă pentru menținerea la nivelul imaginat, atins sau impus, ori un melanj de ambele. Stresul constituie răspunsul la contextul social, la tumultul vieții cotidiene în care ne mișcăm, între familie, muncă și viața socială. De aceea, există oameni care nu știu cum să evite mai bine aceste probleme, în timp ce alții nu pot să trăiască fără această doză de adrenalină. Consecințele, pentru 30% dintre spanioli, care trăiesc suprasolicitați, fără odihnă, fără a ști sau a putea să se oprească, sunt multiple: depresie, anxietate, fobii, panică, hipertensiune arterială, ateroscleroză, insomnie, tristețe și furie, printre altele. Viața personală s-a transformat, după Zygmunt Bauman, în ceva tot atât de belicos și de saturat de tensiune ca și economia de piață. În consecință, percepțiile sociale reduc sociabilitatea la o confruntare.

La scara istoriei civilizației a avut loc un lung proces prin care omul nu numai că a luptat pentru supraviețuire, ci a și evoluat către lux. Evident că acest din urmă fenomen a generat în ființa umană efecte secundare și riscuri specifice, cum ar fi „...labilitatea motivațională, neliniștile care provoacă impulsivitatea dezlănțuită și dinamica excitabilității de grup, capabilă să dezlănțuie o violență paranoică, orgiastică și autodistructivă”, după cum arată Peter Sloterdijk. Același autor adaugă că este vorba despre „a civiliza programele de stres moștenite prin filogenie și a-i frâna derivatele belicoase. Astfel sunt spulberate afirmațiile inconsistente ale anumitor filosofi germani, care susțin că esența omului constă în a nu avea nicio esență. Culturile umane gravitează în jurul relației, nu mai puțin esențiale, dintre comoditate și necesitatea de a învinge stresul” (Sloterdijk, 2011:131). În consecință, afirmă același filosof, „oamenii sunt ființe curioase, cu o capacitate naturală pentru neofiliile, cu apetență pentru stres și dispuse la expansiune” (Sloterdijk, 2011: 133).

Propunem conceptul de *tumult al vieții cotidiene* pentru a caracteriza un context, o atmosferă care se respiră la locul de muncă și în viața familială și

socială; dar și o tensiune colectivă care alimentează retroactiv neliniștea indivizilor deja stresați sau predispuși la stres. Este vorba de ajustarea obiectivelor și așteptărilor cetățenilor trăitori în situații concrete, evaluându-le în conformitate cu timpurile actuale (Pérez-Díaz y Rodríguez, 2010: 213), timpuri în care, pentru majoritatea oamenilor, contextul îl reprezintă orașul. „Totuși, deoarece pentru mulți oameni a trăi în oraș este echivalent cu a suferi din cauza orașului, reflecția asupra conviețuirii în oraș trebuie să genereze prin ea însăși o teorie care să explice și să justifice – ontologic, cosmologic și eschatologic – suferința maximă” (Sloterdijk, 2008: 42). Ne referim la oraș, contextul indiscutabil al tumultului vieții cotidiene, în care, așa cum arată același Sloterdijk, „împreună cu prietenia, care reprezintă, să spunem așa, imaginea diurnă a relațiilor dintre oamenii de succes din lume, iese la iveală, în primul rând, mila – dragostea caritabilă (*caritas*), ca un nou mod de a regla participarea la destinul pierzătorilor și de a forma spații în «zona obscură» a imperiului: se poate foarte bine explica succesul creștinismului primitiv prin aceea că, în timp ce *ecclesia oppressa* producea acceptare între pierzători, *ecclesia triumphans* o făcea între învingători” (*Ibidem*).

Cei mai mulți oameni sunt incapabili de autoorganizare și de controlul propriei vieți. Așa cum arată Zygmunt Bauman, citându-l pe Max Scheler, „Vulnerabilitatea noastră este inevitabilă (și, probabil, incurabilă) într-un tip de societate în care egalitatea relativă în drepturi politice și de alt tip, ca și egalitatea socială recunoscută formal, suntacompaniate de diferențe enorme de putere, avere și educație. O societate în care oricine «are dreptul» de a se considera egal cu oricine altcineva, când, în realitate, este incapabil de a fi egal cu sine însuși” (Bauman, 2009: 37). Probabil că obiceiurile inimii au fost trădate sau modificate. Obiceiurile de care vorbea Tocqueville, numindu-le „obiceiuri ale inimii”, precum și „obiceiurile inimii” ale lui Robert N. Bellah ne situează în lupta pe care o ducem împotriva anumitor provocări, descoperind posibilitățile și limitele tradițiilor noastre culturale. Din nou, se încearcă găsirea unui echilibru în acest tumult în care trăim și unde mulți oameni încă își mențin obiceiurile inimii. Există inclusiv cei care își ascund aceste obiceiuri, de teama de a nu fi descoperiți și folosiți. În romanul *Piersici înghețate* de Espido Freire, Blanca este bolnavă și trebuie să fie îngrijită într-un centru special. Ea și-a ascuns mult timp obiceiurile și acum, că a fost scoasă din rutina lor, aproape că îi vine să râdă de ceea ce spun specialiștii despre ea. Nu se va sinucide, pentru că există lucruri care contează pentru ea (Gutiérrez, 2008: 108–115).

2. MANIFESTĂRI ALE STRESULUI ÎN VIAȚA COTIDIANĂ

Ceea ce ne împiedică să trăim este excesul de zgomot și de forfotă, graba, competiția pentru a fi primii. Acestea provoacă suferință în viața noastră cotidiană. Ne mai împiedică să trăim și lipsa de timp liber, lipsa unui loc de muncă sau o sănătate precară. La aceste impedimente importante se pot adăuga destule altele. Totuși, se știe că a trăi nu înseamnă numai sănătate, muncă, familie, un nivel

acceptabil de bunăstare, inclusiv timpul liber aferent etc. Întotdeauna ne dorim altceva. Scopul unei vieți plene ar putea fi atingerea fericirii... În acest din urmă caz, fericirea depinde de marca culturală, deși pentru individualismul occidental ea este un reflex al realizării personale. „Este imposibil să se nege că datele culese sunt adesea interesante: fericirea nu înseamnă satisfacția resimțită față de propria viață (în diferite națiuni în care nivelul de satisfacție vitală este scăzut sau mediu, există totuși procente importante de persoane fericite); națiunile cele mai fericite – mai ales cele occidentale și individualiste – au cele mai înalte niveluri ale sinuciderilor” (Žižek, 2011: 52). Žižek ne amintește, de asemenea, de existența invidiei, deoarece privim la ceea ce au cei mai bogați din jur, ale căror venituri și categorie socială ne sunt inaccesibile; săracii, în schimb, privesc la clasa medie, care le este mai aproape, mai la îndemână. Trebuie adăugat că, în cazul spaniol, în ciuda crizei economice, spaniolii se definesc în majoritate ca fiind fericți: 82%, față de 9% care declară că sunt deloc sau prea puțin fericți (Fundación Ortega y Gasset, 2010: 128–129. Darrin, 2006: 462–463).

Încercarea de a obține ceea ce considerăm că ne lipsește generează încă mai multă tensiune, tot mai multă neliniște și mai multe ore de muncă, mai puțin timp liber, mai mult stres, mai multă agitație, mai mult tumult în viețile noastre: „ca vărsarea unui râu în mare este viața străzii, turbulentă, agitată ca un vârtej, în continuă mișcare până în zori” (Davis, 2011: 729). În schimb, când încercăm să ne relaxăm îngrijind plante, plivind grădina, lucrând în micul nostru atelier de tâmplărie, citind, ascultând muzică sau făcând exerciții fizice, acest lucru ne odihnește după muncă; și, chiar dacă lucrul nu merge perfect, preferăm ocazional să-l amânăm și să înfruntăm problema, mai degrabă decât să o lăsăm nerezolvată. Considerăm că nu există obiectiv demn de luptă în afara celui de a ne câștiga propria bunăstare. Gratificarea personală este unica deviză. Este cert că există alternative multiple la ceea ce ne împiedică să trăim, la problemele pe care tocmai le-am menționat, deși știm dinainte că în anumite cazuri nu sunt decât paleative. Tocmai despre acest lucru este vorba: a identifica rapid ceea ce ne împiedică să trăim și a găsi alternativa optimă, adaptată circumstanțelor noastre.

În rândurile următoare vom exemplifica ceea ce ne împiedică să trăim, printr-o scurtă relatare reală, obținută prin intermediul unor ample și profunde convorbiri cu un bun prieten, între timp decedat, și prin notațiile lăsate de el într-un scurt jurnal, care pun în evidență înfruntarea cu tumultul vieții cotidiene, cu tot ceea ce ne împiedică să trăim așa cum am dori. Jurnalul mi-a fost înmănat în 10 august 2013.

Cetățeanul în chestiune era un bărbat de 60 de ani, pensionat pe caz de boală incapacitantă. Avea o pregătire intelectuală remarcabilă, dispunea de o situație materială acceptabilă și continua să fie foarte activ și preocupat de tot ceea ce se întâmplă în societate. Credem că, în situația sa, nu ne putem înșela cu privire la căutarea unei alternative; între altele, pentru a înfrunta exact ceea ce ne împiedică să trăim așa cum am dori – în cazul său, diminuarea progresivă a autonomiei, sănătatea precară, contractarea timpului.

Despre tumultul vieții cotidiene Eduardo afirma, în primul rând, că acesta este asurzitor, ca și cum ar fi vorba despre o bătălie, și asociat cu suferința. Acest tumult și această forfotă, acest vuiet generează suferința reală de care ne lovim în fiecare zi a existenței noastre.

Adăuga apoi că a dispune de ceva timp liber ne permite să escamotăm pentru o vreme problemele care ne împiedică să trăim. Nu este cazul protagonistului nostru, care, în numeroase ocazii, relatează cum iese cu mașina din oraș. A urcat liniștit un cunoscut pisc din Pirineii aragonezi. „Mă bucur de liniște și de frumusețea piscurilor. Respir aerul curat și contemp lu nuanțele de verde pe care le etalează muntele”. Și adăuga: „văd la dreapta pliurile faldurilor Pirineilor francezi și, câteva minute mai târziu, la stânga, povârnișul verde care însoțește șoseaua ce urcă din Gara Canfranc”. Se binedispunea, îmi spunea, privind spre un loc sau altul, înălțându-și ochii spre a încerca să ghicească ce este dincolo de ultimul vârf. Ia o gustare, într-un refugiu, continuând să contemple spectacolul extraordinar al naturii. „Contemplând-o, îmi trec în revistă ideile și încerc să definesc tumultul meu actual și trecut”. Îmi mărturisea: „zi de zi ne îndepărtăm de suportul nostru vital care este corpul; timpul se sfârșește și acum îmi dau seama de asta”. Mi-a amintit de povestea mitologică a lui Acteon, transformat în cerb după ce a zărit-o pe zeița Diana scaldându-se. După el, „povestea reflectă viața cotidiană așa cum o întâlnim; și la un moment dat percepem ceea ce tu numești «tumultul vieții cotidiene» și ne transformăm din persoane în ceva distrus de «ceilalți»”. Și a conchis: „Doar noi înșine suntem stăpâni și șefi asupra noastră, în timp ce slugă este ceea ce aș numi «pedeapsa libertății»”.

Au trecut pentru el câteva ore, contemplând dintr-o parte în alta culmile Pirineilor. Mi-a mărturisit că nu știa cât timp a trecut. După o coborâre fără grabă, a deschis ferestrele mașinii. S-a oprit într-un sătuc, la câțiva kilometri de granița cu Franța. A intrat în biserică și s-a așezat într-unul dintre rânduri, pe o bancă. Și-a adus aminte de prieteni și de familie, în timp ce privirea i s-a oprit pe detaliile altarului, observând în centru un vas cu flori proaspete. „Îmi revăd șederile în spital, schimbările de salon, de la 511 la 507. Viața este întodeauna o așteptare; dar este ceva pe care nu reușesc să-l înțeleg; totdeauna suntem cufundați în treburi, rod al unui mod de viață care ne perturbă din ce în ce mai mult echilibrul natural”. A ieșit din biserică și a intrat în barul din sat. Îl întreb dacă și-a privit ceasul. Îmi spune că nu. În bar comandă o bucată de *tortilla* (un fel de omletă specific spaniolă, având la bază cartofi și ouă) și o mică *clara* (bere cu *schweppes* de lămâie); de pe locul său a zărit prin geamul ușii de la intrare culorile drapelului republican unduind pe catargul din piață. Mi-a mărturisit că „atunci când se crapă de ziuă nu profităm de energia noii zile pentru a ne reîncărca bateriile corpului; pentru care ar fi suficiente câteva minute de privit cerul, copacii, de ascultat cântecul păsărelelor”. A plătit, a ieșit din bar și și-a continuat drumul. Încetul cu încetul a ajuns în micul și frumosul oraș de munte Jaca. A cumpărat un ziar și l-a răsfoit agale, așezat la una din mesele de sub porticul de lângă catedrală. Abia dacă

trecea cineva pe stradă. Au rămas în urmă zilele gălăgioase de vară și mai ales peștrițele weekenduri din acest oraș. Titlurile din ziar abia dacă îi atrag atenția. A răsfoit paginile mecanic și s-a oprit asupra câtorva știri locale. A ridicat privirea și a contemplat stilul romanic-jaqués” (model specific în Jaca: un brâu în formă de șah...). „O asemenea frumusețe mă calmează și chiar îmi dă bucuria de a trăi; înțeleg acum ce înseamnă a învinge: a ști cine ești și ce vrei”. S-a ridicat și s-a plimbat pe străduțele pietruite. A cumpărat un bilet de loterie și și-a continuat plimbarea pe Calle Mayor, apoi până la Turnul cu Ceas și după aceea și-a urmat plimbarea pe lângă citadelă. Și-a adus aminte, în timp ce pășea agale, de „tumultul spitalicesc”: plecări, veniri, uși care se închid și se deschid încontinuu, sumă de zgomote și de fapte umane: „amintirea fraților mei, a râului, a liceului... ca și cum mintea ar căuta fericirea în trecut, pentru a evita starea de teamă ce mă cuprinde în fața incertitudinii situației mele”.

Am spus deja că lipsa sănătății și a unui loc de muncă ne împiedică să ne bucurăm și să fim fericiți. Protagonistul nostru, deja pensionat, a trecut prin câteva operații și, ori de câte ori a avut ocazia, a căutat în Pirinei și în arhitectura romanică o ușurare a incertitudinii care-l mucea. Totuși, în ciuda sănătății sale precare, a controlat situația destul de bine și a știut să-și reorganizeze viața în funcție de diversele circumstanțe traversate până la sfârșitul zilelor sale.

3. DECONECTAREA DE LA RUTINA DE ZI CU ZI – O ALTERNATIVĂ PENTRU TIMPUL LIBER

Munca, sarcinile cotidiene, angajamentele, amânările, neprevăzutul și atâtea alte lucruri constituie ceea ce se numește viața de zi cu zi, rutina zilnică, forfota, tumultul, în timp ce, atunci când ne deconectăm și întrerupem ceea ce avem de făcut, ne relaxăm, recuperându-ne. Mai mult, anumite munci sunt programate astfel încât, după una, două săptămâni, până la o lună, urmează perioade prelungite de repaus și odihnă. Este vorba despre munci care cer o mare concentrare și care, datorită tensiunii acumulate, au nevoie de un prag limită de timp care nu trebuie depășit. Totuși, în majoritatea cazurilor, avem de a face cu munci de rutină, care nu sunt supuse unor condiții extreme. În acest din urmă caz, încercăm să ne deconectăm în cele mai diverse moduri: ieșim în weekend la mare sau la munte, mergem la concert sau la teatru sau ne plimbăm prin locuri în care nu am mai fost de mult. La fel de bine putem rămâne acasă, urmărind programele TV cu o bere sau un pahar în mână.

Ce se întâmplă? Oamenilor le-a fost furat timpul, viața pe care și-ar dori-o. Este evident că pentru a progresa trebuie să muncim..., dar prețul este prea mare, iar oamenii nu vor să moară atât de tineri într-un context cotidian atât de stresant. Este ca și cum totul s-ar întâmpla forțat, pe neașteptate, fără să fim avertizați, prin surprindere, într-un ritm care ne acaparează, care ne scufundă într-o maree

incontrolabilă. Am putea spune că timpul a dispărut într-o succesiune de prezenturi accelerate. Nu există ținte de atins pentru că succesiunea de succesiuni se perpetuează la infinit, fără narațiuni care să ne indice încotro ne îndreptăm; nu ne îndreptăm, de fapt, nicăieri. Tocmai de aceea ne găsim străini de noi înșine, anxioși, neliniștiți, doritori de ceva care să poată fi planificat și prevăzut. De câte ori nu ne gândim la acea călătorie extraordinară pe care am visat-o de atâtea ori? Poate va veni într-o zi, iar timpul se va scurge după voia noastră; să omorâm timpul contemplând minunățiile imaginate în detaliu. O întreagă narațiune personală, cu început și sfârșit, pe care nimeni nu o poate întrerupe. Ceva de care ne vom aminti mai târziu de multe ori, iar nu faptul că am fi văzut o mie de lucruri, acumulând, ca la curse, vizite la muzee, concerte sau spectacole. Am avut timp să savurăm dimineți și după-amiezi în diferite orașe, fără orare care să ne marcheze ritmul călătoriei. Claudio Magris, laureat al Premiului Prințul de Asturias, în 2004, o știe foarte bine – nu e vorba de a urca în tren și a vedea succedându-se la nesfârșit orașe și sate, ca într-o călătorie infinită”. De aceea, relaxarea și timpul liber organizat grație unei călătorii sau ca activitate cu început și sfârșit ne calmează neliniștea, nervozitatea, forfota în care trăim în mod obișnuit.

Relaxarea este o formă de deconectare de la viața cotidiană. Nu doar atât: în viața actuală îi acordăm o importanță certă, așa cum am arătat mai sus. Este ceva ce reprezintă altceva sau are mai multă greutate în viețile noastre decât politica sau religia. Datele publicate în decembrie 2010 coincid cu cele din decembrie 2009 (Barometru CIS nr. 2.424, decembrie 2009). De asemenea, o confirmă și alte studii, care arată că spaniolilor le lipsesc în viața lor în primul rând banii (35%), apoi timpul (26%) și sănătatea (16%); doar 8% au nevoie de dragoste. Este cu siguranță motivul pentru care importanța acordată timpului liber se ridică la 8,1% dintr-un maximum de 10 (Fundación Ortega y Gasset, 2011: 101–119).

A fost depășită doctrina bisericii timpurii, care considera timpul liber ca tentație, iar relaxarea ca invitație la lene. Această poziție a afectat mai ales femeile. Eva era ispitoarea, cea care îl distrăgea pe bărbat de la munca sa. Părinții Bisericii considerau femeile în mod special înclinate către licențiozitate sexuală, în cazul în care n-ar fi avut mâinile ocupate. Această prejudecată a alimentat o practică: ispita feminină putea fi contracarată prin intermediul unei ocupații particulare, cum ar fi cea a instituției acului (fie de țesut, fie de brodat), care ținea în permanență ocupate mâinile femeii (Sennett, 2009: 77).

Așa cum am arătat, relaxarea a ajuns să fie considerată o parte importantă a vieții noastre. Este vorba despre o experiență complexă, cuprinzând o multitudine de activități dorite, libere și satisfăcătoare, care-și au scopul în ele însele și cu implicații individuale și sociale (Cuenca, 2007: 27–28). Așa stând lucrurile, este de înțeles dorința de a ști dacă oamenii sunt mulțumiți de timpul liber de care dispun. În timp ce 21,4% sunt foarte mulțumiți și 44,5% destul de mulțumiți, 25% sunt puțin mulțumiți și 8,2% deloc mulțumiți. Ceea ce înseamnă că peste 30% dintre persoanele chestionate sunt puțin mulțumite de timpul liber de care dispun (Barometru CIS nr. 2.806, iunie 2009).

În viața cotidiană timpul liber și relaxarea sunt combinate cu munca, sarcinile casnice, îngrijirea copiilor sau nepoților, studiile și alte activități care generează destulă neliniște. În cazul relaxării, urmărirea programelor TV și plimbările etc. constituie activitatea principală pentru 15% dintre spanioli (*Ibidem*). Evident, am indicat și alte tipuri de relaxare, de relaxare activă și programată, în afara aceluia scurt de care beneficiem la fiecare douăzeci și patru sau patruzeci și opt de ore sau în fiecare weekend. Scopul constă în a savura timpul, fără ceas, cu intervale largi, cu ceva cu sens, de povestit altora. Contrariul este a trăi fără intervale: urcăm în metrou sau în autobuz și suntem cu ochii mereu pe ceas, abia dacă ne fixăm privirea pe ceva, cu excepția telefonului mobil; ieșim la suprafață și, deloc surprinzător, suntem deja la locul de muncă, în centrul orașului. Cu totul altceva este să iei metroul sau autobuzul pentru a merge la film sau la concert. De această dată totul are un sens, pentru că este programat de noi înșine, pentru că am dorit acest lucru, pentru că tensiunea este satisfăcătoare, pentru că ne distrează, pentru că este o experiență savuroasă pe care mai târziu ne-o putem reaminti.

Lunea, „totul reintră în normal”. Mai precis, totul revine la starea de a fi fără loc, fără spațiu și timp, fără nicio savoare și aromă. Ne-au fost înlocuite, exact cum se întâmplă pe Internet: totul la îndemână, imediat, fără intervale. În rețea se navighează, se tranzitează fără nevoia de a merge la pas sau a peregrina; exclusiv în prezent, într-o aglomerare enormă de imagini și informații ce permit amânarea anumitor fapte vizuale.

Săptămâna se scurge de luni până vineri cu un entuziasm în crescendo. Odată ajunși în weekend, recuperăm timpul, aroma existenței, calmul, ne organizăm pentru experiențe noi, cu savori și arome diverse. Cu alte cuvinte, ne recuperăm, deși am fost implicați în activități de alt gen decât munca. În weekend timpul durează, se scurge, este resimțit ca unul propriu, care ne reintegrează existenței, relațiilor familiale, contactului cu prietenii și cunoscuții. Marcăm multe weekenduri de-a lungul anului, cu evenimente de neuitat: botezuri, nunți, zile de naștere, întâlniri cu colegi de școală, liceu sau facultate. Evident, aceasta se învață puțin câte puțin, încercând și experimentând posibilitățile noastre formative și economice.

4. DRUMUL LUI SANTIAGO

„Care va fi mersul viitorului? Epoca pelerinului sau cea a marșului au fost definitiv depășite. Va mărșălui din nou Omul pe Pământ după o scurtă fază de dat ocoluri? Sau va abandona definitiv povara pământului și a muncii și va descoperi ușurătatea plimbării, a hoinărelui plutind în relaxare, adică aroma unui timp plutitor?” (Byung-Chul Han 2015: 58). Credem că da, vom învăța că fiecă durată, fiecă călătorie are o aromă proprie, existând pentru a fi reamintită. Sunt numeroase ocaziile în care scoatem acel produs abia cumpărat, sticla de vin specială pe care

acum o desfacem pentru a ciocni paharele, pentru a ne reaminti prin intermediul gustului vinului acea călătorie, acel oraș, ceea ce am trăit cu acea ocazie. Savori, experiențe, durate se amestecă și ne transportă în timpul trăit.

Unul din posibilele răspunsuri este pelerinajul – pe Drumul lui Santiago, ca alternativă la tumultul cotidian. Drum care se parcurge pe jos, cu bicicleta sau călare – cele trei modalități cele mai uzitate de către pelerini. În acest caz, nu este vorba doar de un simplu mers pe jos, ci de refacerea unui parcurs, pe care, începând din secolul al XII-lea, au pășit milioane de ființe umane. Cotituri, biserici, poduri, răscruci pe, sau pe lângă, unde au trecut persoane de cele mai diverse condiții până au ajuns la Santiago de Compostela.

Orice drum, și în special Drumul lui Santiago, are un punct de plecare și unul de sosire, cu o semnificație extinsă de la început până la sfârșit. Nu este vorba de a-l parcurge cât mai repede, ca și cum n-ar exista nimic de văzut sau un loc unde să te oprești. A ajunge la Santiago de Compostela este ceea ce dă sens întregului parcurs, pelerinajului. „A merge pe jos indică penitența, însănătoșirea sau recunoștința. Este o rugăciune. Pelerinajul nu este un simplu mers pe jos, ci o tranziție către un loc. Pelerinul se transpune, temporal, în viitor, de la care așteaptă vindecarea. În acest sens, el nu este un turist (Byung-Chul Han 2015: 60).

Drumul lui Santiago a împlinit 29 ani ca Itinerar Cultural European Principal și, mai mult, în 2012 a sărbătorit 20 de ani de când este Patrimoniu al Umanității. Titlul de Itinerar Cultural European se acordă de către Consiliul Europei acelor rute, parcursuri și itinerarii care coagulează o serie de valori. Astfel, pe 23 octombrie 1987 Consiliul Europei a declarat Drumul lui Santiago ca Itinerar Cultural European „pentru că este unul dintre marile spații ale memoriei colective intercontinentale”, fiind primul în întreaga Europă menționat ca atare. La scurtă vreme, au mai primit această distincție Legatul Andaluz (1997), Drumul Limbii Castiliene și Expansiunea sa Mediteraneană; Ruta Sefardă (2002) și Ruta lui Don Quijote (2007).

Îndrăznim să menționăm Drumul lui Santiago ca răspuns, de fapt, la tumultul cotidian, pentru că așa spun pelerinii înșiși. Unul dintre ei, Miguel, scria la 8 martie 2010: „vin pentru a elibera adrenalina, a uita vorbăria și a-mi încărca bateriile. Înainte!” (Libro del Peregrino, Albergue de Aisa, 2010).

Peisajul minunat, refacerea Drumului care nu este niciodată același, întâlnirea cu sine însuși, eliberarea adrenalinei, desfătarea cu priveliștile naturii, speranța că Drumul va fi surprinzător și, în plus, ocazia de a gândi, de a profita de liniștea orelor de mers pe jos, iată câteva din expresiile cele mai folosite de pelerinii care scriu în cartea motelului din Aysa, la care se ajunge după escaladarea vârfului Somport dinspre partea franceză și coborârea prin Castiello până la orașul Jaca (Libro del Peregrino, Albergue de Aysa, 2010).

Nu trebuie să ne surprindă faptul că, astăzi, ceea ce altădată era un pelerinaj religios implică aspecte multiple: este religios pentru credincioși și necredincioși deopotrivă, cultural ca interacțiune între persoane de contexte diverse, un fenomen

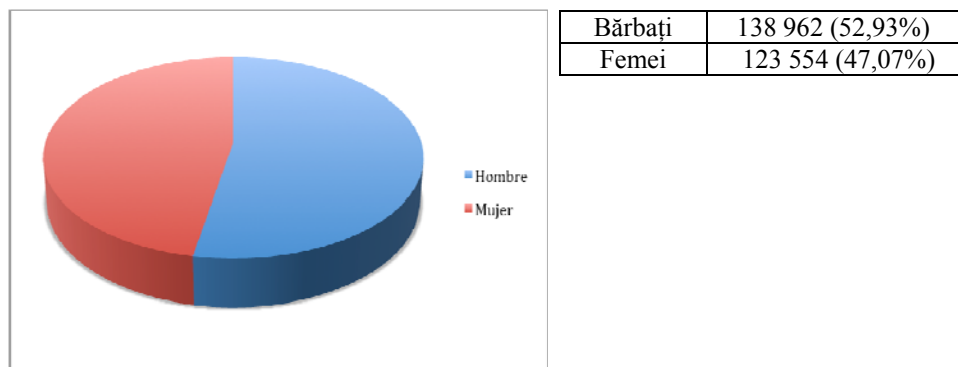
istoric care își păstrează semnificația, fenomen antiseclarizant într-o lume secularizată, totodată spațiu umanizat și prilej de relaxare și petrecere a timpului liber.

Drumul lui Santiago, convertit în fenomen social de anvergură majoră, care transcende culturile și frontierele, atrage mii de oameni pentru că încetinește ritmul vieții și îi îndepărtează de rutina zilnică și obiceiurile comune. Nu se poate înțelege altfel ceea ce cineva a scris la 1 mai 2003: „Astăzi este prima mea zi a acestui lung Drum al lui Santiago; sunt nerăbdătoare să-l încep, cred că odată cu el va începe o nouă etapă în viața mea. De aceea îmi voi aminti de acest motel” (Libro del Peregrino, Albergue de Aysa, 2010). Câteva zile mai târziu, pe 17 mai 2003, un pelerin mexican scria: „am hotărât să parcurg Drumul lui Santiago dintr-o promisiune pe care mi-am făcut-o, referitor la viața atât de ocupată pe care o duc, care nici nu este viață, ci moarte. Vreau să dau un sens acestei vieți, îmi promit să descopăr o cărare, o lumină care să mă călăuzească în viața mea spirituală, pentru că viața mea a fost numai distracție și risipă. Vreau să mă îndepărtez de excesele care m-au dus înspre droguri și alcool și sper să-mi regăsesc adevărata cale...” (Libro del Peregrino, Albergue de Aysa, 2010).

Drumul lui Santiago, în special Ruta Franceză, atrage pelerini din toată lumea (262 516 pelerini), în principal spanioli, italieni, germani, americani, portughezi, francezi și englezi. El se parcurge mai ales pe jos și nu neapărat din motive strict religioase. Pelerinii sunt, printre altele, angajați (21,52%), studenți (19,24%), oameni cu profesii liberale (13,62), pensionari (12,50%), tehnicieni (11,65%), profesori (6,92%), funcționari (4,99%), casnice (2,15%), șomeri (2,01%).

Graficul nr. 1

Distribuția pe sexe

(Sursa: *Anuarul Drumul lui Santiago*, 2015)

Numărul celor 262 516 pelerini din toată lumea care parcurg Drumul lui Santiago va crește fără îndoială an de an. În acest an, din ianuarie până în martie, au parcurs Drumul 61 989 pelerini, ceea ce reprezintă o creștere considerabilă față

de anul anterior. Sunt ceva mai mulți bărbați decât femei printre pelerini (a se vedea *Graficul nr. 1*), deși diferența nu este mare.

Graficul nr. 2

Mijloace de călătorie

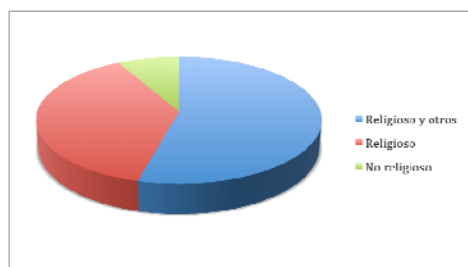

Pe jos	236 773 (90,19%)
Bicicletă	25 346 (9,66%)
Călare	326 (0,12%)
Scaun cu rotile	71 (0,3%)

(Sursa: *Anuarul Drumul lui Santiago, 2015*)

Graficul nr. 3

Motivul pelerinajului

Religios și altele	141 993 (54,09%)
Religios	99 705 (37,98%)
Non-religios	20 818 (7,93%)

(Sursa: *Anuarul Drumul lui Santiago, 2015*)

Se păstrează tradiția de a parcurge Drumul pe jos (v. *Graficul nr. 2*), deși mijloacele moderne, precum bicicleta, sunt prezente în proporție semnificativă. Este un mijloc de deplasare care presupune un efort și o pregătire considerabile, la fel de intense ca și mersul pe jos. Detaliul semnificativ îl oferă cei 71 de pelerini care parcurg Drumul în scaun cu rotile.

Motivațiile pelerinajului nu sunt foarte diverse, conform *Graficului nr. 3*. Dacă s-ar fi individualizat posibilele motive (religioase, culturale, personale, de aventură, sportive, printre altele) am fi știut cu mai mare precizie ce îi mână pe atâția pelerini pe Drumul spre Santiago de Compostela. Drumul lui Santiago, ca și Ruta lui Don Quijote sau Ruta Sefardă, atrage prin permanența sa în timp, prin

evenimente de importanță colosală pentru o mare varietate de popoare și generații. Exact de aceea îndrăznim să adăugăm Ruta Împăratului Traian, ca posibilitate de reflecție asupra culturii hispano-române și europene și ca prilej de recunoaștere a imigrației românești în Spania și Italia.

Ruta lui Don Quijote merge de la Toledo la San Clemente prin el Toboso și Belmonte; de la San Clemente la Villanueva de los Infantes prin Lagunas de Ruidera; de la Villanueva de los Infantes la Almagro și Calatrava la Nueva; din Parcul Natural Valle de Alcudia și Sierra Madrona la Campo de Calatrava; de la Albaceta la Alcaraz și Bienservida; de la La Ronda la Los Campos de Montiel; de la Campo de Criptana la Tomelloso și Argamasilla de Alba și La Solana; de la Almagro la Toledo prin Ciudad Real și Consuegra; de la Esquivias la Illescas și Carranque; de la La Hoz del Río Dulce la Sigüenza și Atienza.

Ruta Sefardă are 24 de orașe principale, care leagă principala moștenire evreiască din Spania (sinagogile). Printre ele, Toledo, Hervás, Córdoba, Segovia, Gerona sau Palma de Mallorca, în afară de sute de sate și localități care încă adăpostesc rămășițe interesante ale culturii evreiești. Menționăm că în Toledo, „orașul celor trei culturi”, cartierul evreiesc ocupă un loc de seamă, aproape o zecime din zona apărută de ziduri. Unul din locurile-cheie ale orașului, în ceea ce privește cunoașterea prezenței evreiești este Sinagoga Santa María la Blanca, construită în secolul XII și transformată în biserică gotică în secolul XV. De stil mudéjar, se remarcă arcele navelor, în perfectă stare de conservare. Menționăm de asemenea Sinagoga del Tránsito, de structură simplă, dar cu bogate decorații interioare, monument evreiesc de neocolit în Toledo. Marea sală de rugăciune îmbină elemente proprii iudaismului, creștinismului și culturii arabe. În plus, aici este adăpostit Muzeul Sefard al orașului. În sfârșit, merită văzută și Casa Evreului, construcție autentică din secolul XIV, în care se remarcă decorațiile de gips din curtea interioară și baia ceremonială situată la subsol.

Dar Ruta lui Traian? Împăratul Traian cucerește Dacia regelui Decebal în anii 103–106 (Traian se naște la Itálica, în 53 d. Chr., actualmente în satul Santiponce de lângă Sevilla). Ruta lui Traian ar începe la Sevilla și ar merge spre Dacia, deci înspre România de astăzi. Ar urma drumul legiunilor 23 Geminis, Decima Asturiana și Septima de León, trecând pe la Columna lui Traian de la Roma (109) și ajungând în România, unde Traian este considerat fondatorul patriei. Acum câțiva ani ne-am făcut ecoul acestor evenimente și am publicat *Întoarcerea lui Traian la Puerta del Sol*, datorită prezenței majoritare a imigranților români în Spania. Până la urmă, Ruta lui Traian ar reprezenta drumul de urmat pentru a uni popoarele și cultura Estului european cu Spania.

Contrastul dintre trăirile Drumului și ceea ce ne înconjoară este atât de copleșitor încât optăm pentru a-l parcurge pe jos sau cu bicicleta, fără a fi nevoie să fim în frunte pentru a câștiga respect sau admirație. Astăzi, trebuie să ne grăbim pentru că totul are dată de expirare și trebuie să ne exprimăm cât mai repede opțiunile. Trebuie să învățăm repede, pentru a fi la zi și în același timp să uităm,

pentru a face loc noului, noilor necesități. Altfel, ne cuprinde plictiseala. Totul se învâрте în jurul individului care alege, se autoreglează, suprimându-se opțiunile alternative precum statul-națiune, inspirat din formele comunitare. Se trăiește în prezent, în moment, într-un vârtej de noutăți, fără a lua în considerare trecutul sau a calcula consecințele pentru viitor (Bauman, 2010: 207–234).

5. ÎN LOC DE CONCLUZII

Atâta grabă, atâta rapiditate, atâta competitivitate generează în noi tumultul cotidian, neliniștea, anxietatea de a ști dacă vom putea suporta viitorul. Ne-am transformat în oameni prudenți; prudenți față de ceea ce se zice că poate realiza omul, față de forța creatoare a ființei umane. Cu cât crește capacitatea omului de a crea lucruri, mașini, care funcționează și servesc pentru a rezolva probleme, cu atât ne surprinde globalizarea actuală ca produs al prezentului permanent, al unei ere finale fără sfârșit. Totuși, așa cum ne reamintește același Sloterdijk, suntem toți în aceeași barcă. Fiecare resimte în felul său ceea ce se întâmplă, ceea ce ne înconjoară mai îndeaproape sau în plan mai îndepărtat. Este tumultul de fundal, sunt convulsiile cele mai profunde, cărora tumultul cotidian le este doar o ilustrare. În mod curios, niciun extraterestru (Tezanos, 2011: 255) n-a fost în stare să răspundă la întrebările formulate de Deleuze și Guattari: „Pentru cine există Pământul?” și „Pentru cine există omul?” (Sloterdijk, 2011: 246).

Putem conchide în mod rezonabil că tumultul cotidian este provocat punctual de către actuala criză economică, de șomaj și nesiguranță. Pe de altă parte, contextul, modul de viață în ansamblu provoacă stresul, care poate fi interpretat ca unul dintre răspunsurile de alertă față de acest conglomerat de cerințe și probleme ce necesită rezolvare.

Îi avem în vedere pe acei spanioli, care, în proporție de peste 30%, trăiesc suprasolicitați, fără odihnă, fără a ști sau a putea să se oprească, dezvoltând, în consecință, boli ca: depresie, anxietate, fobii, atacuri de panică, hipertensiune arterială, ateroscleroză, insomnie, tristețe, furie și altele. Relaxarea culturală (turismul) poate fi interpretată ca o alternativă pe care deja 86% dintre cetățeni o consideră importantă. Totuși, se pare că tumultul și neliniștea sunt inevitabile pentru omul contemporan, care trăiește grăbit, târât de curentul urgenței, de expansiune și de stres. Așa cum am spus, faptul că marea parte a oamenilor pare incapabilă de autoorganizare și de dirijarea propriei vieți este ceva inevitabil.

De asemenea, ceea ce ne împiedică să trăim este, așa cum precizam mai sus, excesul de zgomot și de forfotă, graba, competiția pentru a fi cel dintâi. Este ceea ce provoacă suferință în viața cotidiană. De asemenea, lipsa de timp liber, șomajul, o sănătate precară. Căutăm alternative adaptate la circumstanțele noastre, precum prietenul nostru Eduardo. Originea tumultului, a stresului, stă în prețul plătit pentru acomodarea cu timpul. Acesta, de fapt, a dispărut, transformat în prezenturi

accelerate. Nu există ținte de atins pentru că succesiunea de momente se perpetuează la infinit, fără narațiuni care să ne spună încotro mergem, pentru că nu mergem nicăieri. Încercăm să ne recuperăm în weekenduri, cu ocazia sărbătorilor, întâlnirilor și evenimentelor speciale. E suficient să amintim că 30% dintre spanioli nu sunt mulțumiți de timpul lor liber.

Drumul lui Santiago, printre altele, poate fi privit ca o alternativă la tumultul vieții cotidiene. Este vorba despre recuperarea timpului, de savurarea tăcerii, a experienței trăite pe un traseu parcurs de la început la sfârșit. Contrastul între trăirile de pe Drumuri și ceea ce ne înconjoară este atât de puternic, încât optăm pentru a parcurge traseele pe jos sau cu bicicleta, fără să simțim nevoia de a fi primii sau aceea de a fi respectați și admirați. Nu este vorba de a ajunge primul. Traseele sunt parcurse de oameni de cele mai diverse condiții și naționalități. Este o alternativă care oferă frumusețea arhitecturii romanice, a peisajului; o acțiune cu început și sfârșit, o călătorie efectuată din cele mai variate motive, iar nu în ultimul rând, pentru a elibera adrenalina.

BIBLIOGRAFIE

1. ANUARIO CAMINO DE SANTIAGO (2015). Informe Estadístico año 2015, Oficina del Peregrino (Anuarul *Drumul lui Santiago* 2015, Rezumat Statistic pe anul 2015, Biroul Pelerinului).
2. BAUMAN, ZYGMUNT (2009). El arte de la vida (*Arta vieții*), Barcelona, Paidós.
3. BAUMAN, ZYGMUNT (2010). Mundo y consumo (*Lumea și consumul*), Barcelona, Paidós.
4. BYUNG-CHUL HAN (2015). El aroma del tiempo (*Aroma timpului*), Barcelona, Herder.
5. CIS. N° 2.424/Barómetro de diciembre 2009 (Barometrul decembrie 2009).
6. CIS. N° 2.806/Barómetro de junio de 2009 (Barometrul iunie 2009).
7. CIS. N° 2.856/Barómetro de diciembre 2010 (Barometrul decembrie 2009).
8. CIS. N° 3.138 Barómetro de mayo de 2016 (Barometrul decembrie 2009).
9. CUENCA CABEZA, M. (2007). „Retos actuales de los Estudios de ocio” (Obiective actuale ale Studiilor asupra petrecerii timpului liber) en Monteagudo Sánchez, M^a (2007), El ocio en la investigación actual. Una lectura desde ámbitos, disciplinas, grupos de población y contextos geográficos. Documentos Estudios sobre Ocio 32 (*Timpul liber în cercetarea actuală. O lectură despre locuri, discipline, grupuri de populație și contexte geografice. Documente Studii despre Timpul liber 32*), Bilbao, Universidad de Deusto.
10. DAVIS, L. (2011). Cuentos completos (*Povestiri complete*), Barcelona, Seix Barral.
11. DELEUZE, G.Y.; GUATTARI, F. (1994). Mil mesetas, Capitalismo y esquizofrenia (*O mie de podișuri. Capitalismul și schizofrenia*), Valencia, Pre-textos (Pre-texte).
12. FUNDACIÓN ORTEGA Y GASSET (2011). Pulso de España 2010 (*Pulsul Spaniei 2010*), Madrid, Fundación Ortega y Gasset-Gregorio Marañón.
13. GONZALEZ-ANLEO, J.; GONZÁLEZ, BLASCO, P. Y OTROS (2010). Jóvenes españoles 2010 (*Tineri spanioli, 2010*), Madrid, Fundación SM.
14. GUTIÉRREZ RESA, A. (2003). Sociología de valores en la novela contemporánea española (*Sociologia valorilor în romanul contemporan spaniol*), Madrid, S.M.
15. GUTIÉRREZ RESA, A. (2007). Ontología Del mercadillo. Sociología de la vida diaria (*Ontologia pieței/târgului. Sociologia vieții zilnice*), Madrid, Ediciones Académicas.
16. LIBRO DEL PEREGRINO DEL ALBERGÜE DE AYSA (2010). (*Cartea Pelerinului din Motelul din Ainsa*), (Candanchú/Somport 1 482 metros de altitud) consultado el 18 de agosto

- de 2010 (Candanchú/Somport 1 482 m altitudine), consultat în 18 august 2010).
17. MAGRIS, CL. (2008). El infinito viajar (*Infinitul călătoriei*), Barcelona. Anagrama.
  18. McMAHON, DARRIN M. (2006). Una historia de la felicidad (*O istorie a fericirii*), Madrid, Taurus.
  19. MONTEAGUDO SÁNCHEZ, M^a. (2007). El ocio en la investigación actual. Una lectura desde ámbitos, disciplinas, grupos de población y contextos geográficos. Documentos Estudios sobre Ocio 32 (*Petrecerea timpului liber în cercetarea actuală. O lectură de obiceiuri, discipline, grupuri de populație și contexte geografice, Documente Cercetări asupra petrecerii Timpului liber 32*) Bilbao, Universidad de Deusto.
  20. PEREZ-DÍAZ, V. y RODRÍGUEZ, J.C. (2010). „La travesía del desierto”, *Cuadernos de Información Económica*, 213 („Traversarea deșertului”, *Caiete de Informație Economică*, 213).
  21. SENNETT, R. (2009). El artesano (*Artizanul*), Barcelona, Anagrama.
  22. SLOTERDIJK, P. (2008). En el mismo barco (*În aceeași barcă*), Madrid, Siruela 5ª edición (a 5ª ediție).
  23. SLOTERDIJK, P. (2011). Sin salvación (*Fără salvare*), Barcelona, Akal.
  24. TEZANOS, J.F. (2011). La rama quebrada (*Rama arsă*), Madrid, Salto de Página.
  25. ŽIŽEK, S. (2011). En defensa de las cosas perdidas (*În apărarea lucrurilor pierdute*), Madrid, Akal.

Traducere:
Ligia Mihăilă

